

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

## İKİZ AÇIKLAR HİPOTEZİNİN AMPİRİK BİR ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ\*

**Barbaros TUĞRAL<sup>1</sup>**

Öğr.Gör. Dr.

İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

E-mail: drbarbarostugral@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1856-8943

### Öz

*Çalışmanın amacı; literatürde de önemli tartışmalara neden olan cari işlemlerdeki açıklar ile bütçe açıkları arasındaki ilişkiyi, 1985-2017 yılları arasındaki veriler kullanılarak, Ricardocu Denklik Hipotezi ve Geleneksel Yaklaşım açısından incelenmiştir. Aynı zamanda bu ilişki, Türkiye ekonomisinde de uygulandığı için, bu çalışmada ‘‘Türkiye ekonomisindeki bütçe açıkları, cari işlemlerdeki açıkların nedenidir’’ hipotezi ortaya konulmuştur. Cari işlemlerdeki açıklar ile bütçe açıkları arasında elde edilen ilişki, Granger nedensellik testi ile ampirik olarak test edilmeye çalışılmıştır.*

*Kamusal alanda yapılan harcamaların, gelirleri aşması durumunda ortaya çıkan fazlalıklar ‘‘bütçe açığı’’ olarak ifade edilmektedir. Bu açıkların azaltılması veya ortadan kaldırılması için, ülkelerin makro ekonomik hedefler oluşturmaları*

---

\* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Bu makale yazarın Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlanmış olan ‘‘İkiz Açıklar ve Türkiye Ekonomisi’’ adlı doktora tezinden üretilmiştir.

<sup>1</sup> **Sorumlu Yazar:** drbarbarostugral@gmail.com

**Atıf (APA):** Tuğral, B., (2021), İkiz Açıklar Hipotezinin Ampirik Bir Analizi: Türkiye Örneği, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 13 (1): 22-42.

**Lisans:** Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

gerekmektedir. Çünkü cari işlem açıkları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin önünde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Dolayısıyla çalışma sonucunda, Türkiye’de meydana gelen ikiz açıkların birbirleriyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Bütçe açığı, Granger nedensellik testi, Cari işlemler, İkiz açıklar

**Alan Tanımı:** Bütçe

## AN EMPIRICAL ANALYSIS OF THE TWIN DEFICIENCIES HYPOTHESIS: THE CASE OF TURKEY

### **Abstract**

*Purpose of the study; The relationship between current account deficits and budget deficits, which causes important debates in the literature, has been examined in terms of the Ricardian Equivalence Hypothesis and Traditional Approach by using data between the years 1985-2017. At the same time, this relationship also applies to the case of Turkey, in this study, " a budget deficit in Turkey's economy, the current account deficit is the cause of 'hypotheses have been put forward. The relationship between current account deficits and budget deficits has been tried to be tested empirically with the Granger causality test.*

*If the expenditures made in the public sphere exceed the revenues, the excesses arising are expressed as "budget deficit". Countries need to set macroeconomic targets to reduce or eliminate these deficits. Because current account deficits are seen as an important problem for both developed and developing countries. In the study Hence, with the twin deficit occurring in Turkey it appeared to be associated with each other.*

**Key Words:** Budget deficit, Granger causality test, Current transactions, Twin deficits

**JEL Codes:** G30, G31

## 1. GİRİŞ

İkiz açıklar hipotezi, iktisadi bakımdan cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin pozitif yönlü olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Bu hipotezle ilgili, Ricardocu Denklik Hipotezi ve Geleneksel Yaklaşım olmak üzere iki farklı görüş ortaya atılmıştır. Ricardocu Denklik Hipotezi, cari işlem açıkları ile bütçe açıkları arasında bir korelasyon olmadığını, bu nedenle de ikiz açıklar hipotezinin geçerli olmadığını görüşünü kabul etmektedir. Geleneksel Yaklaşım ise IS-LM modelinden hareketle, cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında önemli bir korelasyon olduğu görüşünü kabul etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde bütçe açıklarının makroekonomik dengeler üzerinde önemli sorunlara yol açmaması, dış ticaret dengesinin pozitif yönlü olmasına, enflasyon oranlarının düşük olmasına, sermaye bileşimlerinin yüksekliğine ve benzer nedenlere bağlı olmaktadır.

1980 yılının başlarında ABD’de ortaya çıkan cari işlem ve bütçe açıkları, sonraki dönemlerde önemini arttırarak diğer ülkelere de yayılmıştır. Türkiye’de ise cari işlem ve bütçe açıklarının, 24 Ocak 1980 yılı sonrasında alınan ekonomik politika kararlarıyla birlikte önemli bir sorun haline geldiği belirtilmektedir. Ancak alınan tüm önlemlere rağmen, uzun bir dönem ticaret açıkları ve bütçe açıklarının aynı seviyede ilerlediği ifade edilmektedir. 1990 yılının sonuna doğru ise daha çok dikkat çeken bir yapıya bürünmüş ve ilk ikiz açıklar hipotezi çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda birçok analiz ve test çalışması yapılmış ve sonuç olarak, bir kısım, hipotezin doğru olduğu sonucuna, bir kısım ise hipotezin kabul edilemeyeceği sonuçlarına ulaşmıştır. Bu çalışmada ilk olarak, ikiz açıklar, cari işlemler açığı, bütçe açığı ve son kısmında ise ekonometri yöntemleri tanıtılarak ve 1985-2017 yılları arasındaki veriler kullanılarak, araştırmanı hipotezi test edilmiş ve sonuçlar paylaşılmıştır.

## 2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında; ikiz açıklar, cari işlemler açığı ve bütçe açığı konuları ele alınacaktır.

## 2.1. Cari İşlemler Açığı

Yurt içi yatırımlarındaki artışların çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar; ülkede bulunan yeni doğal kaynaklar, ekonomik büyüme, üretime uygun yeni ürünler, makroekonomik istikrar politikaları, yapısal reformlar, vergi indirimleri ve enflasyondaki düşüş gibi nedenler olarak ifade edilmektedir. Ancak bu nedenlerden dolayı ulusal alandaki tasarruflar, karlı yatırım projelerini finanse etmekte yetersiz kalarak, cari işlem açıklarına neden olmaktadır (Roubini & Backus, 2003).

Cari işlem açıklarının nedenleri; iki temel başlık altında incelenebilir. Bunlar; ulusal tasarruflardaki azalmalar ve yurt içi yatırımlarda gerçekleşen artışlar olarak ifade edilmektedir. Cari işlem açıkları, ulusal tasarrufların azalması sonucu meydana gelmektedir. Bu bağlamda, ulusal tasarrufların azalmasının nedenleri de kamu tasarruflarındaki düşüşler ve özel tasarruflardaki düşüşler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bütçe açıkları süreklilik arz ediyorsa, aşırı harcamaların finanse edilmesi gerekmekte aksi halde finansmanı çok zor olacaktır. Yüksek gelir beklentisi nedeniyle hane halkının cari gelirlerinde önemli bir artış olmasa da ekonomik reformla, tüketimde bir patlama ve dayanıklı ürün alımlarında artış yaşanmaktadır. Böylece GSMH ve buna bağlı olarak cari tüketim de zamanla artış gösterecektir. Ancak tüketim fazlalığı, özel tasarruflarda düşüşe ve böylelikle cari işlem açıklarının oluşmasına neden olmaktadır (Roubini & Backus, 2003). Cari işlem açıklarını finanse etmenin yolu ise yurtdışından gelen sermaye girişiyle gerçekleştiği için, oluşan dış borç birikiminin zamanla GSMH de artışa neden olması durumunda sorun oluşmayacaktır.

✓ Yurt içindeki yatırımlarda bir artışın meydana gelmesi: Özmen (2004), uluslararası ticarete, net döviz girdisi sağlayacak alanlara yapılan yatırımlar, kısa vadede cari işlem hesaplarında açığa neden olurken, orta ve uzun vadede ihracatta artışa neden olmaktadır. Dış ticaret fazlası da dış borcun geri ödenmesi için gereken cari fazlada artışa neden olarak, cari işlem açıklarının sürmesini sağlamaktadır. Bu nedenle ülke, borçlanmaya gitmeden büyüme gösterebilir. Dış borçlanmaya gidilirken iki önemli durum dikkate alınmalıdır; a) Yurt dışından yapılan borçlanmaların, uluslararası ticarete bulunmayan alanlara yapılması gerekmektedir (Vyshnyak, 2000). Aşırı tüketim nedeniyle cari işlem açığının ortaya çıkması durumunda ana sermaye ve kuruluşlarda değişim meydana gelmezse, ülkenin de ileride borç ödeme kapasitesi düşmektedir. Bu nedenle uluslararası ticaret alanında bulunmayan alanlara yapılan yatırımların finanse edilebilmesi için, cari işlem açıklarının olmaması gerekmektedir. b). Yapılan

yatırımların finansmanı için fon borçlanmasına gidilmesi durumunda yatırım getirileri, en az oranda borçlanılan fonların maliyetini karşılırsa optimal seviyeye ulaşacak, aksi takdirde zarar edecektir (Roubini & Backus, 2003).

✓ Ulusal tasarruflarda yaşanan azalış: devletin yasa yapma, para basma ve vergi alan tek güç olması nedeniyle ekonomik performansı yönünden çok önem arz etmektedir (Demir, 2001). Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkelerde yeterli kalkınma hızına ulaşabilmek için, milli hasılatın önemli bir bölümünün yatırıma ayrılması gerekmektedir.

## 2.2. Bütçe Açığı

Bütçe açığı; devletin, bütçe hazırlama sürecindeki tahmini bütçe giderlerinin gelirler ile karşılanamaması durumu olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla bütçe kavramının temelinde, gelir ve gider dengesi bulunmaktadır. Bu bağlamda, bütçe uygulaması başladığında sağlanan dengenin, uygulama bittiğinde de sağlanıyor olması, yapılan tahminlerin ve bütçe hazırlama aşamasının başarı ile sonuçlandığını göstermektedir. Keynesyen teorisine göre, kamusal harcamalar, kendiliğinden finansmanını ortaya çıkarttığı bütçe açıklarını arttırmaktadır. Bütçe açıkları, global bir problemdir ve ekonomi üzerinde oldukça olumsuz etkileri bulunmaktadır. (Tügen, 1991).

Bütçe açıklarından kaynaklı ortaya çıkan sorunlar (Günaydın 2003); düşük reel sermaye ve yüksek reel faiz, düşük reel sermaye ile üretim, düşük oranda tasarruflar, yüksek oranda cari işlem açıkları, uzun vadede enflasyon, işsizlik oranlarında artış, yurtiçi yatırımların sermayedeki ürünlerinin nispi oranlarda kısıtlanması ve özel piyasadan kaynakların alınması sonucu özel yatırımların dışlanması şekilde sıralanabilir.

Borçlanmadan kaynaklı, faiz oranlarında gerçekleşen artışların dereceleri, dışarıdan sermaye girişlerine neden olmakta, böylelikle milli paranın değeri artmakta ancak, iç yatırımlar yerine net ihracat dışlanmaktadır. Bu bağlamda birçok iktisatçı, uzun vadede bütçe açıklarının sermaye stoklarını azaltacağı ve dış borçlarda artışa neden olacağı görüşünü savunmaktadırlar. Bütçe açıkları, yatırımlar, özel tasarruflar ve cari işlem dengeleri üzerinde, finanse ediliş biçimlerine göre etkili olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki bütçe açıklarına yıl bazında bakıldığında, çoğunlukla enflasyonist açığa neden olmayan, zayıf şekillerde gerçekleştiği ve yüksek

tasarruf oranları sayesinde kolaylıkla kapatıldığı gözlemlenmiştir. 1970’li yılların ikinci yarısından sonra, gelişmiş ülkelerdeki bütçe açıkları artış göstermiştir. Bunun en önemli nedeni ise, petrol krizinin dış ve iç piyasaları olumsuz etkilemesi olarak belirtilmektedir. Aynı zamanda toplam kamu borç stokları içinden, iç borç stoklarının artması da bütçe açıklarının artmasını sağlayan bir başka neden olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, gelişmiş ülkelerde iç borç stoklarının artmasının nedenleri (Sönmez, 1994, 584); büyüme hızındaki düşüşler, uygulanan kamusal politikalar, vergi gelirlerine göre kamusal harcamaların, enflasyonu daha çok etkilemesi ve artan faizler nedeniyle ülkedeki finans yükünün ağırlaşması şeklinde sıralanabilir.

Gelişmiş ülkelerdeki sosyal güvenlik sorunları ve sağlık alanındaki hızlı artışlar, bütçe açıklarının hacmini genişleten en önemli etkenler olarak belirtilmektedir. Aynı zamanda bu ülkelerde yapılan sosyal harcamalar, emekli maaşlarındaki artışlar ve diğer transferlerdeki artışlar, bütçe açıklarına temel oluşturan sorunlar olarak ifade edilmektedir (Şen & Sağbaş, 2004).

1980 yılı sonrasında daraltıcı maliye politikalarına geri dönmüş ve gelişmiş ülkelerdeki bütçe açıkları azalmaya başlamıştır. Ancak, 1980-1990 yılları arasındaki oransal kamu harcamalarının GSYİH oranından yüksek olması nedeniyle, vergi yükleri artış göstererek, büyüme ve üretim faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Egeli’ ye göre (2000), gelişmiş ülkelerde, yapısal farklılıklara göre uygulanan maliye politikaları, bütçe açıklarının hacmini doğrudan etkilemektedir. Almanya, İsveç, Fransa ve Kanada gibi ülkelerde, orta vadede otomatik istikrar uygulamaları ağırlıktayken; Belçika, İtalya ve İspanya gibi ülkelere ise kısa vadedeki maliye politikalarına ağırlık verilmektedir. Böylelikle harcama artışlarıyla orantılı borç-faiz maliyetleri yükselerek, bütçe açıklarının artmasına yol açacaktır. Ejder’e göre ise (2002), gelişmiş ülkelerde uzun vadeli ve düşük faiz oranlarıyla borçlanmaya gidilmesi, enflasyonist etkinin ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Fakat gelişmiş ülkelerde iç ve dış borçlanma yapılarının uygulanma şekilleri de borç yönetimlerinin başarılarıyla ilişkili olmaktadır.

1990’lı yıllar, gelişmiş ülkeler için, bütçe dengesini sağlamak amaçlı araştırmaların başlatıldığı bir dönem olarak ifade edilmektedir. 1992’de Maastricht Anlaşması imzalanarak, maliye ve para politikalarında istikrar sağlanmaya çalışılmış ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde parasal ve ekonomik bütünlüğe geçiş için önemli adımların atıldığı belirtilmiştir. Sonuç olarak, bütçede mali istikrarı sağlayabilmek amacıyla, OECD ve AB ülkelerinde kamusal

harcamalarda kısıtlamaya ve borçlanma maliyetlerini azaltmaya gidilmiştir. Bunun da denk bütçe hedeflerinin kısmen gerçekleştirilmesine katkı sağladığı belirtilmiştir. Ancak, koşullar arasındaki toplam borç stokunda GSYİH'nin %60'ı geçmemesi gerektiği için, Portekiz, Belçika, Manya, İtalya ve İspanya mevcut koşulları karşılamakta yetersiz kalmıştır (Egeli, 2000).

### 2.3. İkiz Açıklar

Milli hasıla hesapları, cari işlem hesaplarında denge sağlayabilmek için kullanılan ilk yöntem olarak ifade edilmektedir. 1980 yılından 1986 yılına kadar ABD'deki bütçe açıklarının GSYİH'ye oranı %2,7 iken %5'e, cari işlem açıklarının GSYİH'ye oranı ise %0 iken %3,5'e yükselmiştir. Bu açıklar, hem aynı oranda artış göstermeleri hem de benzer politikaları barındırdıkları için "ikiz açıklar" olarak ifade edilmiştir (Mann 2002, 135).

İkiz açıklar hipotezi; bir ülkedeki bütçe açıkları azaldığında, cari işlem açıkları da azalma eğiliminde olmaktadır. Böylelikle yapılan bazı çalışmalarda, cari işlem açıklarındaki iyileştirmelerin, bütçe açıklarındaki azalışı da zorunlu hale getirdiği belirtilmektedir (Şen & Sağbaş, 2004). Cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasındaki ilişki, bütçe açıklarını finanse ederken döviz rezervlerinin kullanılmasıyla belirgin hale gelmekte, aynı zamanda ulusal paranın değerini de artırmaktadır (Vyshnyak, 2000). Bununla birlikte, rezervlerin tükenmesiyle sabit kur sistemlerinde de devalüasyon yaratabileceği için, bireyler rezerv sınırına yaklaşılmasını beklemekte, bu da sermayenin dış piyasalara yönelmesine ve ödemeler dengesinin bozulmasına sebep olmaktadır. Geleneksel yaklaşımda ikiz açıklar hipotezine göre; bütçe açıkları ve cari işlem açıkları arasındaki ilişkinin iki temel görüşe dayandığı belirtilmektedir. İlki; cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu, ikincisi ise; aralarındaki ilişkinin bütçe açıklarından cari işlem açıklarına doğru ilerlediği yönündedir. Dolayısıyla geleneksel yaklaşıma göre cari işlem açıklarının nedeni, bütçedeki açıklar olarak ifade edilmektedir (Alkswani, 2000).

Bazı iktisatçılar, ikiz açıklar hipotezinin teorik geçerliliğinin reel çevrede sağlandığı görüşünü ileri sürmüş ve hipotezin geçerliliğinden şüphe duymuşlardır. İktisatçılar, faiz oranları ve bütçe açıkları arasında birbirine doğru aynı yönde ilerleyen bir ilişkiye rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, 1972-1990 dönemleri arasında sanayileşmeyi başarmış yedi ülke verileri kullanılarak çalışmalar yapılmış ve ikiz açıklar hipotezi açısından incelendiğinde, bu ülkeler

arasında önemli farklılıkların olduğu belirtilmiştir. Öne sürülen diğer çalışmalar, ikiz açıklar hipotezindeki her bileşen için yapılan tanımlamaların eksik olduğunu ve bu nedenle hipotezin geçerli olmadığını ifade etmişlerdir. Kamu harcamalarında yaşanan artışların bütçede açıklara yol açtığı, ancak bu açıkların ekonomik performanslar üzerindeki etkisinin, cari işlem açıklarına göre değişiklik gösterdiğini ileri sürmüşlerdir. Bazı iktisatçılara göre, ikiz açıklar hipotezinde eksik olan iki değişken bulunmaktadır. Bunlar, para arzı ve fiyat seviyesi olarak belirtilmektedir. Para arzının sabit olduğu varsayıldığında denge koşulu ( $I=S$ ), yurt içi yatırımlarının yurt içi tasarruflara eşit olmasıyla gerçekleşmektedir. Ancak kredi oluşumunda finansal sistemlerin gelişmesi için para arzında artışların olması, yatırım seviyesinin tasarrufun üzerinde gerçekleşmesine neden olabileceği belirtilmiştir ( $S<I$ ). Aynı zamanda para arzındaki artışların, nominal hasılat değerini de arttıracığı ve böylelikle ithalat talebinin de artış göstereceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla cari işlem açıkları da artış gösterecektir (Pozo, 1992). Birçok iktisatçının, bütçe fazlasının ticaret alanında yaşanacak açıkları azaltacağına ve bu nedenle ikiz açıklar teorisine de inandıkları ifade edilmektedir. Buna göre, bütçe açıklarının etkin ve bağımsız bir değişken özellikte olduğu belirtilmiştir. Hükümetlerin borçlanmadığı ve bütçede açıkların yaşanmadığı varsayımında, ticaret açıkları, yatırımların azalmasına ve tasarrufların da artmasına neden olacaktır. Aynı zamanda yatırımların, ekonomik büyümede, ithalatta ve hasılat düzeyinde belirleyici rolde olmasından dolayı, bu yaklaşımın geçerliliği kabul edilmemektedir. Bazı iktisatçılar cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu kanıtlayabilmek için, ikiz açıklar hipotezini kullanmaya çalışmışlardır. Yatırımın gerçekleşmesi için borçlanmaya gidilmesi, global düzeydeki tasarrufların kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla cari işlem açıklarının nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ekonomi yapısında meydana gelen resesyonlar esnasında, gelir düzeyleri artar ya da azalır ve bütçe dengesi de iyi ya da kötü bir hal alabilir. Resesyonlarda, özel tasarruflar ve ulusal tasarruflar arasındaki farklılıklar daha belirgin hale gelerek yatırımların ve böylece gelir düzeyinin düşmesine, cari işlem hesaplarının da artmasına katkıda bulunmaktadır (Roubini & Backus, 2003).

### **3. CARİ İŞLEMLER BÜTÇE AÇIĞI VE İKİZ AÇIKLAR HİPOTEZİ İÇİN DENKLEMSEL ANALİZ**

Türkiye'nin ekonomik yapısının güçlü olmasına rağmen bazı ekonomik dalgalanmalar yaşanmakta ve buna ikiz açıkların neden olduğu belirtilmektedir. Türkiye'deki cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında önemli bir korelasyon



olduğu belirtilmektedir. Ülke ekonomilerinde dış ticaret denkleğinin, açığının veya fazlasının olması durumunda; bütçe denkleğinin, fazlasının veya açığının da gerçekleşme olasılığı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda ifade edilen milli gelir denkleminde hareketle, ikiz açıklar hipotezi ele alınmıştır.

$$Y=C + I + G + (X-M)$$

(2.1)

(2.1)'de ifade edilen denklemden Ulusal Gelir (Y)'in elde edilebilmesi için; dış açık ekonomide Özel Tüketim (C), Hükümet Harcamaları (G), Yatırım Harcamaları (I) ve Net İhracat (X-M) toplamından faydalanılmıştır. Bu bağlamda denklemden, piyasa üzerinde merkez bankasının herhangi bir müdahalesinin olmadığı ve bütçe açıklarını finanse edebilmek için yurtiçi kaynaklara ihtiyaç duyulduğu varsayımından yola çıkılmıştır.

Cari işlem açıkları (CA), dış ticarete bağlı olduğu varsayımından yola çıkılarak, ithalat ve ihracat arasındaki farklar şeklinde de incelenebilir. (2.1) denkleminde ortaya çıkan farkın (X-M) yerine, (2.2)'de (C-A) yazılarak, eşitlik sol tarafa çekilmiş ve (2.3) numaralı denklem elde edilmiştir.

$$Y = C + I + G + CA$$

(2.2)

$$CA = Y - (C + I + G)$$

(2.3)

Açık piyasa ekonomisinde Ulusal Tasarruf (S), cari işlem açıkları ve yatırımlar toplamına eşittir ve şu şekilde belirtilmektedir;

$$S = Y - C - G + CA$$

(2.4)

$$Y - C - G = I$$

(2.5)

$$S = I + CA$$

(2.6)

Dışa açık ekonomilerin cari işlem hesaplarında meydana gelen fazlalıklar, o ülkenin net yabancı yatırımları olarak ifade edilmektedir. (2.6)'da ki denklemden, dışa açık ekonominin gelirini arttırmak amacıyla, yerli ve yabancı sermaye yatırımı kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, özel kesim tasarrufları (Sp) ile kamusal kesim tasarrufları (Sg) toplandığında, ulusal tasarruf (S) elde edilmektedir.

$$S = Sp + Sg$$

(2.7)

(2.7) denkleminde, özel kesim tasarrufları (Sp), harcanabilir gelirin tüketilmeyen kısmını ifade etmektedir. Buna göre;

$$S_p = Y - T - C$$

(2.8)

Kamu kesimi tasarrufları ( $S_g$ ) ise kamuyla elde edilen vergi gelirlerini ve kamusal alanda yapılan harcamaların arasındaki farkı ifade etmektedir;

$$S_g = T - G$$

(2.9)

(2.9) denklemine göre ulusal tasarruf ( $S$ ), şu şekilde tekrar yazılabilir;  
 $S = Y - C - G + CA = (Y - T - C) + (T - G) = S^P + S_g$

(2.10)

ya da;

$$S = S^P + S_g = I + CA$$

(2.11)

Bu denklemden hareketle, (2.10) denklemindeki özel tasarrufların düzenlenmesi ve (2.9)'da ki kamusal tasarruflar eşitliğinin ( $T - G$ ) aşağıdaki denkleme eklenmesi ile (2.12) numaralı denklem meydana gelmektedir.

$$S^P = I + CA - S_g = I + CA - (T - G) = I + CA + (G - T)$$

(2.12)

Kamusal bütçe açıkları, Türkiye'nin ekonomik yapısına uzun bir dönem ciddi sorunlar oluşturmuştur. Mevcut kaynakların, kamu harcamalarını karşılayamadığı durumlarda devlet, finansal piyasalardan fon talebinde bulunabilir. Talep artışları da fon piyasalarındaki dengeler üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Ancak, kamudaki finansman problemi ve finans piyasasının derinliğine bağlı olarak etki düzeyinin büyüklüğü de değişiklik göstermektedir. Kamu kesiminin finans piyasalarındaki ağırlığı artarken, tasarruflarda artış olmaması; özel kesimdeki fon taleplerinin karşılanmasını sağlayacak yeterli kaynak bulunmasını da zorlaştırmaktadır. Böylelikle gerçekleşen fonlama maliyetleri de artış göstererek, özel kesimin finans piyasalarından dışlanmasına neden olmaktadır (Barro 1989. 48).

(2.12) numaralı denklem, (2.13) numaralı denklem ile daha öz bir şekilde belirtilmektedir.

$$S^P = I + X - M + G - T$$

(2.13)

Denklem (2.13)'te eşitliğin bir tarafında toplanan özel tasarruflar, ithalat, vergiler, yatırım ve kamu harcamaları (2.14) denklemindeki gibi yerleştirildiğinde, toplam sızıntı ve toplam katılım eşitliğine ulaşılmaktadır.

$$S^P + T + M = I + G + X$$

(2.14)

Toplam Sızıntı = Toplam Katılım

Toplam sızıntı ve toplam katılım eşitliği ile ulusal gelir dengesi oluşturulmaktadır. Kamusal alanda mal ve hizmet satın alarak yapılan harcamaların toplamına "toplam katılım", yapılan harcamaların finanse edilebilmesi için toplanan vergilere ise "toplam sızıntı" denilmektedir. Bir ülkede üretilen mal veya hizmetin yabancı ülkeler tarafından satın alınmasına "ihracat" (X) denilmekte ve ulusal gelir hesaplamalarında, toplam katılıma dahil edilmektedir. Yurt dışında üretilen mal veya hizmetin, ülkedeki alıcılar tarafından satın alınmasına ise "ithalat" (M) denilmekte ve ulusal gelir hesaplamalarında, toplam sızıntıya dahil edilmektedir.

(2.14) denklemi, bu açıklamalara göre düzenlendiğinde şu şekli almaktadır;

$$\frac{X - M}{\text{cari işlem açığı}} = S^P - I - \frac{(G - T)}{\text{bütçe açığı}}$$

(2.15)

(2.15) denklemi, cari işlem açıkları ile bütçe açıkları arasındaki ilişkiyi ortaya koyar niteliktedir. Denklemde bütçe açıkları (G-T) şeklinde ifade edilmektedir. Dolayısıyla, cari vergilemenin ve (Sp-I)'nin sabit olduğu varsayıldığında; kamu harcamalarındaki geçici artışların, bütçe açıklarına neden olduğu ve toplam ulusal birikimi düşürdüğü, bu nedenle de cari işlem hesaplarını etkileyebileceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, kamusal harcamaların oluşturduğu bütçe açıklarının, ülkenin cari işlem fazlasını arttırabileceği ya da azaltabileceğini söylemek mümkündür (Alkswani, 2000; Saleh 2003; Dibooğlu, 1997).

Belirli bir seviyedeki yatırımlar için, özel tasarruflarda gerçekleşen azalışlar ve bütçe açıklarında yaşanan artışlar, ödeme bilançolarındaki sermaye hesaplarını

etkilemektedir. Yabancı sermaye, kısa bir dönemde faiz oranları ve yatırım taleplerini pozitif yönlü değiştirmekte ancak, cari işlemlerdeki dengeyi de negatif yönlü değiştirmektedir (Şimşek, 2000).

Bütçe açıklarının sürdürülebilir olması; iki faktöre bağlı olmaktadır. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir;

**1. Bütçe Açıklarının Boyutları:** Faiz ödemelerinde, kamusal vergi gelirlerinin bir kısmının kullanıldığı ve ödemelerin, kamu harcamaları kaleminde yer almasından dolayı, bütçe açıklarının artmasına ve açıkların daha çok finansmana gereksinim duymasına neden olmaktadır. Bu nedenle, borç arttıkça, faiz ödemelerinin de arttığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, borçlanma ve bütçe açıklarının sürdürülebilir olması için, borçlanma faizlerinin ödemelerinde, vergi gelirlerinin kullanılmaması gerekmektedir.

**2. Ekonomik Büyüme Oranı:** Borçlanma, ekonomik boyutlara oranla kontrol etmesi güç boyutlara ulaşabilir. Bu nedenle ekonomik büyümenin sağlanması ve sürdürülebilir olması için borçlanma yoluna gidilmemesi gerekmektedir. Bir ülkede ekonomik büyüme arttıkça, harcamalar ve vergiler de aynı oranda artı göstermekte ve bütçe açıkları da sürdürülebilir hale gelmektedir (Şimşek, 2000).

#### 4. YÖNTEM

Bu çalışmada öncelikle, iki değişken için de yapısal kırılma esas alınarak ve genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi kullanılarak, değişkenlerin durağanlıkları incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise Granger Nedensellik Analizi ile bütçe açığı ve cari açık arasında bulunan ilişkinin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır.

##### 4.1. Araştırmanın amacı ve önemi

Bu çalışmanın amacı; ikiz açıklar hipotezine ilişkin kuramsal yaklaşımların geniş bir biçimde incelenerek, konuyla ilgili Türkiye ekonomisine dair yapılan ampirik çalışmaların detaylı perspektiften değerlendirilmesidir.

Öncelikle bütçe açıkları olmak üzere, diğer makroekonomik değişkenlerin, cari işlem hesabı dengesi üzerindeki etkileri ve her iki değişkenin arasındaki ilişkiye yönelik ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bunun sonucunda elde edilen verilerin, her

iki açığın azaltılmasına yönelik uygulanması gereken ekonomik politikalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

## 4.2. Araştırma modeli ve hipotezleri

Bu araştırmanın amacına, modeline ve analizlerine yönelik geliştirilen hipotezler şunlardır;

- H1a: Cari işlem açıkları ve bütçe açıkları arasında bir ilişki bulunmaktadır.
- H1b: Bütçe açığı arttıkça, cari işlem açıkları da artar.
- H1c: Cari işlem açıkları arttıkça, bütçe açıkları da artar.

### 4.2.1 Verilerin analizi ve bulgular

Bu çalışmada, ikiz açıklar arasındaki nedensellik ilişkisinin incelenmesi için 1980-2017 yılları arasındaki Merkez Bankası verilerinden yararlanılmıştır.

### 4.2.2. Bütçe dengesi ile cari işlemler dengesi nedensellik ilişkisi

**Tablo 3.1. Bütçe değişkeni için kırılmalı birim kök testi tablosu**

Boş Hipotez: AMAÇ bir birim kökü vardır Trend Spesifikasyonu: Trend ve kesişme Kırma Şartı: Trend ve kesişme Mola Tipi: Yenilikçi aykırı	
Son Dakika: 2011 Break Seçimi: Dickey-Fuller t-istatistiğini en aza indirir Gecikme Süresi: 0 (Otomatik - Schwarz bilgi kriterine göre, maxlag = 8)	
Prob.	t-İstatik
Artırılmış Dickey-Fuller test istatistiği	-5.073260 * 0.0663
Kritik değerleri test	
edin: 1% seviye	-5.719131
5% seviye	-5.175710
10% seviye	-4.893950
*Vogelsang (1993) semptomik tek taraflı p değerleri.	

Tablo 3.1 incelendiğinde, bütçe dengesinin düzey halindeki birim köke sahip olduğu sıfır hipotezi reddedilmemiş, bu nedenle seri düzey halindeki birim kök hipotezi geçerli olmuştur.

Bütçe değişkeninin ilk farkı alınarak tekrar test edilmiştir ve test sonuçları Tablo 3.2’de ki gibidir.

**Tablo 3.2. Bütçe değişkeni için ilk farkı alınmış değişken birim kök testi sonuçları**

	t-İstatistik	Prob.*
Boş Hipotez: D_BUTCE'nin bir birim kökü var Eksojen: Yok		
Artırılmış Dickey-Fuller test istatistiği	-	0.0000
Kritik değerleri test edin: 1% seviye 2.639210	-	
5% seviye	-	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p değerleri.		

Tablo 3.2 incelendiğinde, sıfır hipotezi reddedilerek, bütçe dengesi değişkeninin durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cari işlem dengesi için de kırılmalı birim kök testi uygulanmış ve sonucu Tablo 3.3’te belirtilmiştir.

**Tablo 3.3. Cari İşlemler Değişkeni İçin Kırılmalı Birim Kök Testi**

Boş Hipotez: CARI bir birim kökü vardır Trend Spesifikasyonu: Trend ve kesişme Kırma Şartı: Trend ve kesişme Mola Tipi: Yenilikçi avkırı		
Son Tarih: 2002 Break Seçimi: Dickey-Fuller t-istatistiğini en aza indirir Son Tarih: 2002 Break Seçimi: Dickey-Fuller t-istatistiğini en aza indirir Gecikme Süresi: 8 (Otomatik - Schwarz bilgi kriterine dayalı, maxlag = 8)		
	t-İstatistik	Prob.*
Artırılmış Dickey-Fuller test istatistiği	-4.924943	0.0921
Kritik değerleri test 1% seviye	-5.719131	
5% seviye	-5.175710	
seviye	-4.803050	
*Vogelsang (1993) asimptotik tek taraflı p değerleri.		

Tablo 3.3 incelendiğinde, cari işlem dengesi değişkeninin durağan olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cari işlem değişkeninin ilk farkı alınarak tekrar test edilmiştir ve test sonuçları Tablo 3.4’te verilmiştir.

**Tablo 3.4. Cari işlemler değişkeni için ilk farkı alınmış değişken birim kök testi**

Boş Hipotez: D_CARI bir birim kökü var		
Eksojen: Yok		
Gecikme Süresi: 0 (Otomatik - SIC'ye göre, maxlag=8)		
	ü t-İstatistik	
Prob. *		
Artırılmış Dickey-Fuller test istatistiği	-7.111205	0.0000
Kritik değerleri test		
1% seviye	-2.639210	
5% seviye	-1.951687	
10% seviye	-1.610579	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p değerleri.		

Tablo 3.4 incelendiğinde, sıfır hipotezinin reddedilerek, cari işlem dengesi değişkeninin durağan olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre durağan olan değişkenlerin, nedensellik ilişkisini incelemek için, uygun gecikmenin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda, her iki değişkenin de bilgi kriterlerinden yararlanılarak, uygun gecikme uzunluğu belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 3.5’te belirtilmiştir.

**Tablo 3.5. Bütçe ve cari işlemler değişkenleri yardımıyla uygun gecikme uzunluğu tespit tablosu**

VAR Lag Sıralama Seçimi Kriterleri Endojen değişkenler: D_BUTCE D_CARI Örnek: 1984 2017 Dahil edilen gözlemler: 30					
Lag.	LogL	LR	AIC	SC	HQ
1	-628.8809	NA	42.19206*	42.37889*	43.25183*
2	-626.4045	4.292483	42.29363	42.66728	42.41316
3	-624.3152	3.342757	42.42102	42.98149	42.60032
* ölçüt tarafından seçilen gecikme sırasını gösterir. LR: sıralı modifiye LR test istatistiği (her test%5 seviyesinde) FPE: Son tahmin hatası AIC: Akaike bilgi ölçütü SC: Schwarz bilgi kriteri HQ: Hannan-Quinn bilgi kriteri					

Tablo 3.5 incelendiğinde, her iki değişken için de en uygun gecikme uzunluğunun 1 olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.2.2. Bütçe ve cari işlemler değişkenleri için granger nedensellik analizi

Her iki değişken için de en uygun gecikme uzunluğunun 1 tespit edilmesine göre yapılan Granger Nedensellik Analizi sonuçları Tablo 3.6'daki gibidir:

**Tablo 3.6. Bütçe ve cari işlemler değişkenlerinin granger nedensellik analizi sonuçları**

Çift Yönlü Granger Nedensellik Testleri Örnek: 1984 2017 Gecikmeler: 1			
Sıfır Hipotezi:	Obs	F-İstatistik	Prob
D_CARI does not Granger Cause D_BUTCE	32	0.61694	0.4386
D_BUTCE does not Granger Cause D_CARI	29.9713	7.E-06	

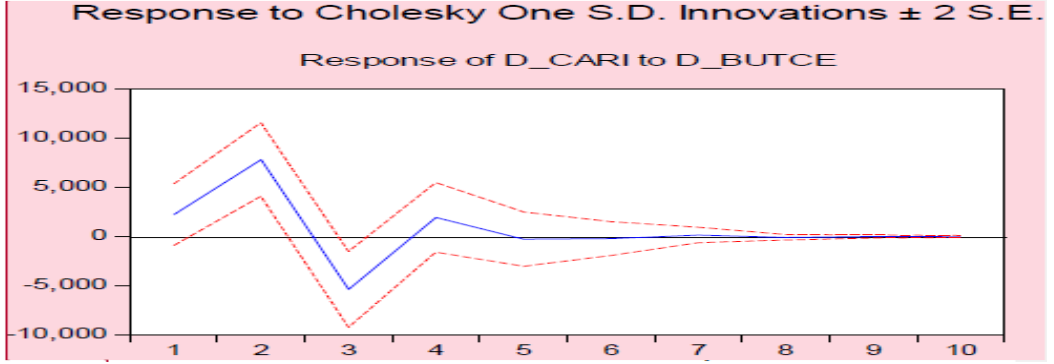


Tablo 3.6 incelendiğinde, iki hipotez test edilmiştir. İlk hipotezde, sıfır hipotezinin reddedilmediği ve böylelikle, cari işlem dengesinden bütçe dengesine doğru bir nedensellik ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci hipotezde ise, sıfır hipotezinin reddedildiği ve böylelikle bütçe dengesinden cari işlemler dengesine doğru bir nedensellik ilişkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, incelenen dönem içerisinde cari işlem açıklarının, bütçe açıklarından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

#### 4.2.3. Bütçe değişkeni ve cari işlemler dengesi ile ilgili etki-tepki fonksiyonu

Bütçe değişkeninde meydana gelecek bir şok karşısında, cari işlem dengesinin nasıl etkileneceğini analiz etmek amacıyla, nedenselliğin yönü de göz önünde bulundurularak, Etki-Tepki Fonksiyonu grafiği incelenmiştir.

Cholesky One S.D. Yenilikler  $\pm 2$  S.E



X ekseninde YILLAR ve Y ekseninde ise KBGSYİH incelenmiştir.

**Grafik 3.1.** Bütçe değişkeni ve cari işlemler dengesi ile ilgili etki-tepki fonksiyonu grafiği

Grafik 3.1 incelendiğinde, bütçe dengesi değişkeninde gerçekleşen 1 standart sapma şoka, cari işlemler dengesinin, ilk dönem içerisinde artan ve pozitif yönlü bir tepki verdiği görülmektedir. İkinci dönemde en yüksek pozitif tepkiye ulaştığı ve sonrasında ters yönde ilerleyerek, üçüncü dönemde en yüksek negatif tepkiye ulaştığı ve beşinci dönem itibarıyla de eski dengesine döndüğü görülmektedir.

## 5. SONUÇ

Bu çalışmada ikiz açıklar hipotezinin Türkiye ekonomisi bakımından incelendiği bu çalışmanın sonucunda, bütçe dengesinin cari işlem dengeleri üzerinde bir

etkiye sahip olduğu saptanmış ve bulguların, Ricadocu görüşü ile uyuşmadığı, geleneksel yaklaşım teorisini desteklediği tespit edilmiştir. Bu durumda Türkiye ekonomisi için, ikiz açıklar hipotezinin geçerliliği ortaya koyulmuştur.

Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu kabul edilen iki açıklar hipotezi, bazı önemli sonuçların da tespit edilmesini sağlamıştır. İlk olarak, cari işlem açıklarında meydana gelen azalmayla, mali ayarlamaların da yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, cari işlem açıklarının kapatılabilmesi için, bütçe açıklarının da azaltılması gerekmektedir. Cari işlem açıkları azaltıldığında, ulusal tasarruflarda yükselme sağlanacak ve tasarruflar, finansal sektörün gelişmesini sağlayacaktır.

İkinci olarak, iki açıklar hipotezine göre, bütçe açıklarını temsil eden maliye politikalarının, cari işlem açıklarının ortadan kaldırılmasında etkili ve önemli bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, bütçe açıkları ortadan kaldırılmadan, cari işlem açıklarının da ortadan kaldırılması mümkün olmayacaktır.

Bütçe açıklarının giderilmesi için, mali disiplin anlayışı da göz önünde bulundurularak hem vergi gelirlerini yükseltecek hem de kamusal harcamaları azaltacak önlemlerin alınması gerekmektedir. Kamu gelirlerinin yükselmesi için, kayıt dışı ekonomi kaydedilmeli, üretimin teşvik edilmesi için, vergi oranları yeniden düzenlenmeli, cezaların ve vergi denetimleri yükseltilmeli, istisnalar ve iadeler azaltılmalı ve kamusal kesimdeki ücret dengesizliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Kamusal harcamaların azaltılması içinse; yolsuzluk ve savurganlığın engellenmesi, mali yardım ve sübvansiyonların azaltılması, denetim ve şeffaflığın artırılması politikalarının izlenmesi gerekmektedir.

Nedensellik ilişkisinin iç dengeden dış dengeye doğru gerçekleştiği ve dolayısıyla Türkiye ekonomisindeki en temel problemi, iç dengesizliklerin oluşturduğu, bu çalışmanın ortaya çıkarttığı en önemli sonuç olmaktadır. Bu nedenle ekonomik istikrar için, ilk olarak iç denge sağlanmalıdır. Çünkü iç dengede meydana gelecek bir gelişme, dış dengenin de olumlu etkilenmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, iç dengede sağlanan kontrol, nedensellik ilişkisinden dolayı dış dengenin de kontrolünü sağlayacaktır.

Çalışmada literatürde de önemli tartışmalara neden olan cari işlemlerdeki açıklar ile bütçe açıkları arasındaki ilişki yani ikiz açıklar araştırılmıştır. Özellikle çalışmaların ikiz açıklar, hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda önemli oluşu bu konudaki çalışmaların önemini artırmaktadır. Özellikle cari işlemlerdeki açıklar, bütçe açıkları ve ikiz açıklar konusunda yapılacak araştırmalar; bundan sonraki araştırmalara, karar veren konumdaki yöneticilere ve kurumlara önemli katkılar sunabilecektir.

## KAYNAKÇA

- Alkswani, Mamdouh Alkhatib (2000). "The Twin Deficit Phenomenon in Petroleum Economy: Evidence from Saudi Arabia", *Seventh Annual Conference*, Economic Research Forum, Amman, 1-25.
- Anoruo, E., & S. Ramchander (1998). "Current Account and Fiscal Deficits: Evidence from Developing Economies of Asia", *Journal of Asian Economics*, 9(3), 487-501.
- Ata, Ahmet Yılmaz, & Yücel, Fatih (2003). "Es-Bütünleşme ve Nedensellik Testleri Altında İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması", *Ç.Ü. SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(12), 1-13.
- Blejer, Mario I., & Adrienne Cheasty, "Mali Açık Nasıl Ölçülür", Çev. Hüseyin Sen, *Maliye Dergisi*, 131, 141-147.
- Darrat, Ali F. (1988). "Have Large Budget Deficit Caused Rising Trade Deficits?", *Southern Economic Journal*, 54, 879-887.
- Demir, Osman (2001). "2000 Yılı Sonunda Yaşanan Finansal Kriz ve Uygulanan İstikrar Programı Üzerine Düşünceler", *İktisat İşletme ve Finans*, 184, 55-65.
- Dibooglu, Selahattin (1997). "Accounting for US Current Account Deficits: An Empirical Investigation", *Applied Economics*, 29, 787-793.
- Dornbusch, Rudrigger (2001), "A Primer on Emerging Market Crises", *NBER Working Paper*, No:8326:1-12.
- Edwards, Sebastian (2001). "Does the Current Account Matter?", *NBER, Working Paper*, 8275, 1-70.
- Egeli, Haluk (2000). "Gelişmiş Ülkelerde Bütçe Açıkları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 62-78.
- Ejder, Haydar Lütfü (2002). "Kamu Açıkları ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Analizi ve Değerlendirilmesi", *GÜBF Dergisi*, 3, 189-208.
- Erdem, Ekrem, & Demircan, Esra (2001). "Türkiye'de Kamu Açıklarının Yapısı ve Dağılımı", *Kamu Tercih ve Anayasal İktisat Dergisi*, 3, 67-92.
- Evgin, Tülay (1994). "90'lı Yıllarda Bütçe ve Bütçe Açığının Finansmanı", *Ekonomik Yaklaşım*, 5(13), 19-48.
- Fleming, J. Marcus, 1962, "Domestic Financial Policies under Fixed and under Floating Exchange Rates," *Staff Papers*, International Monetary Fund, Vol. 9

(November), pp. 369–79.

Ghebreselassie Y., & P. Burger (2003). “Twin Deficit Problems in Developing Countries: The Case of Eritrea”, *Economics Working Paper Series Department of Economics*, UFS, 1-22.

Göçer, İ. (2013). Türkiye’de Cari Açığın Nedenleri, Finansman Kalitesi ve Sürdürülebilirliği: Ekonometrik Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1).

Günaydın, İhsan (2004). “Vergi-Harcama Tartışması: Türkiye Örneği / The Tax-Spend Debate: The Case Of Turkey”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 5(2), 163181.

İslam, M.F., (1998). “Brazil’s Twin Deficits: An Emprical Examination”, *Atlantik Economic Journal*, 26(2), 121-128.

Kamin, S.B., (1988), “Devaluation, External Balance, and Macroeconomic Performance In Developing Countries: A Look At The Numbers”, *Princeton Essays in International Finance*, No. 62.

Khalid, A. M., & T. W. Guan (1999). “Causality Tests of Budget Deficit and Current Account Deficits: Cross-Country Comparisons”, *Empirical Econometrics*, Kim, Soyoun; Nouriel Roubini; “Twin Deficit or Twin Divergence? Fiscal Policy, Current Account, and Real Exchange Rate in the US”, 1-50, 6 December 2004’de, <http://econ.korce.ac.kr/prof/sykim/files/fiscalus9.pdf> Downloaded from.

Kulkarni K. G., & E. L. Erickson, (2001). “Twin Deficit Revisited: Evidence from India, Pakistan and Mexico”, *Journal of Applied Business Research*, 17(2), 87100.

Kutlar, Aziz, & Muammer, Simsek (2001). “Türkiye’de Bütçe Açıklarının Dış Ticaret Açıklarına Etkileri, Ekonometri Bir Yaklaşım: 1984(4)-2000(2), *D.E.Ü. BF Dergisi*, 16(1), 1-13.

Latif-Zaran, Nazma, & Maria N. Dacosta (1990). “The Budget Deficit and the Trade Deficit: Insights into This Relationship”, *Eastern Economic Journal*, 16(4), 349-354.

Mann, Catharine L. (2002). “Perspectives on the US. Current Account Deficit and Sustainability”, *Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 131-152.

Milesi-Ferretti, Gian Maria, & Assaf Razin (1996). “Current Account Sustainability”, *Princeton Studies in International Finance*, 81, 1 -50.

- Obstfeld, Maurice (2000). "International Macroeconomics: Beyond the Mundell-Fleming Model", University of California, Berkeley, NBER Working Paper, 8369, 1-54.
- Özen, Ahmet (2002). "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Bütçe Açığının Gelişimi", *Maliye Dergisi*, 141, 21-41.
- Özmen, Erdal (2004). "Cari Açık ve Ekonomi Politikaları Üzerine", *İktisat İşletme ve Finans*, 5-17.
- Pozo, S. (1992, May). Conditional Exchange -Rate Volatility and The Volume Of International Trade: Evidence From The Early 1900s. *The Review of Economics and Statistics*, 74(2), s. 325-329.
- Roubini, Nouriel, & Backus, Kim, (2003 ) Lectures in Macroeconomics, Chapter 1: Monitoring Macroeconomic Performance, 1-33, 11 Mart'de [http:// pages. stem. nyu. edu/~nroubini/NOTES/CHAP1. HTM](http://pages.stern.nyu.edu/~nroubini/NOTES/CHAP1.HTM), adresinden indirildi.
- Saleh, Ali Salman (2003). "The Budget Deficit and Economic Performance: A Survey", The University of Wollongog, Economics Working Paper Series, WP, 1-54.
- Sen, Hüseyin, & S. Sağbaş (2004). Bütçe Açıkları Teori ve Türkiye Uygulaması, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- Seyidoğlu, Halil (1999). Uluslararası İktisat Teori ve Uygulama, Geliştirilmiş 13. Baskı, İstanbul.
- Şimsek, Muammer (2000). "Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Ekonomik Etkileri", *Erciyes Üniversitesi BF Dergisi*, 16, 49-73.
- Tüğen, K. (1991). Bütçe açıkları, finansmanı ve sonuçları: gelişmiş ülkeler yönünden bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (2), ss. 89-105.
- Türkan, Ercan (1997). "Alternatif Kamu Açığı Tanımları: İşlevsel Kamu Açığı", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 24(4), 549-573.
- Vyshnyak, Olga (2000). "Twin Deficits Hypothesis: The case of Ukraine" 1-51, 5 Nowber 2004'te [http://erc.kiev.ua/research/matheses/2000/ pdf/Vyshnyak. Pdf](http://erc.kiev.ua/research/matheses/2000/pdf/Vyshnyak.Pdf) Downloaded from.